

KARJAANJOEN VESISTÖN KALATALOUDEN HISTORIASTA

Esa Lehtinen

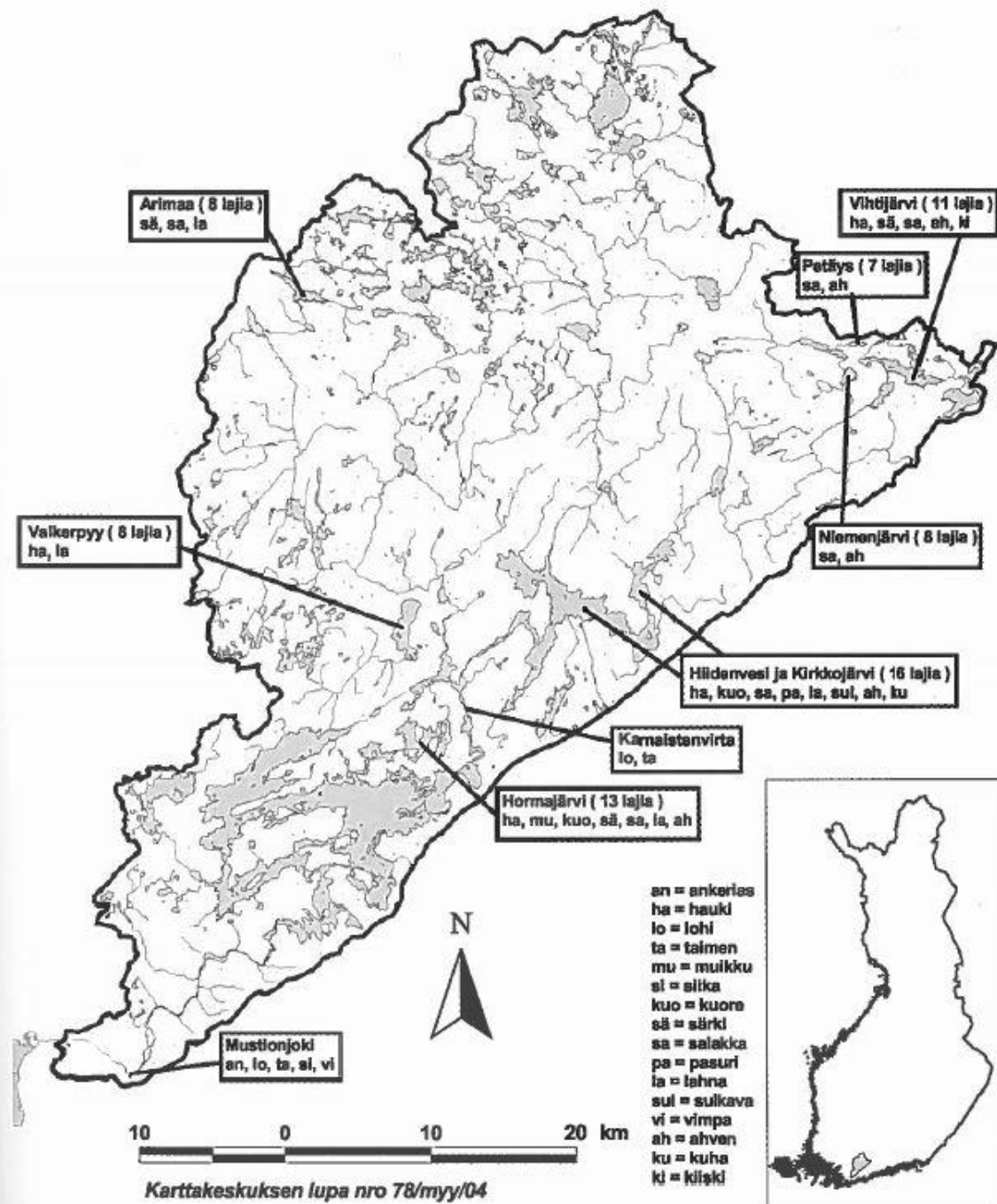
Virtavesien hoitoyhdistys ry

Er. Lehtinen

K Karjaanjoen vesistön kalasto ja sen seurannat

Markku Marttinen
Uudenmaan työvoima- ja elinkeinokeskus
Talatalousyksikkö

KALASTUKSEN VARHAISISTA VAIHEISTA

- MAAMME ENSIMMÄISET ASUTTAJAT ELIVÄT KALASTUKSELLA JA METSÄSTYKSELLÄ.
- KALA MUODOSTI KIVIKAUDEN IHMISTEN RAVINNON PERUSTAN METSÄSTYKSEN ANTAESSA VAIHTELUA RUOKAVALIOON JA NAHKOJA VAATTEISIIN (AF HÄLLSTRÖM 1948).
- VESISTÖT OLIVAT SITEN ERÄKULTTUURIN IHMISILLE ELINEHTO JA NIIDEN VARSILTA OVAT LÖYTYNEET VARHAISIMMAT MERKIT MAAMME ASUTUKSESTA.

- ❖ Suomenlahden rannikko oli pitkän ajanjakson asumatonta hämäläisten erämaa—aluetta, jossa he metsästivät ja kalastivat sekä kävivät kauppaa.
- ❖ Jäiden lähdettyä kalastettiin eräalueiden järvissä. Alkukesäksi siirryttiin rannikon jokien lohenpyyntiin, kunnes oli vuorossa merikalastus. Talveksi palattiin kotitiluksille.
- ❖ Olennaisen tärkeitä kulkuväyliä olivat rannikon monet joet. Jo kivikauden ihmisten tiedetään käyttäneen mm. Karjaanjokea kulkureittinään sisämaan ja rannikon välillä joskin joen monet kosket ovat pakottaneet vesillä liikkujan välillä jalkamieheksi.

- ❖ Asutuksen vakiintuessa väheni kalastuksen merkitys toimeentulolle. Kalastus ja metsästys olivat kuitenkin esim. Nummen alueella pitkälle, aina 1500-luvulle asti tärkeitä elinkeinoja ja vielä sen jälkeenkin ne antoivat tuntuvan lisän kaskien ja pienten peltojen usein laihaan satoon (Jussila 1977).
- ❖ Karjaanjoen vesistön kalataloudellisesti merkittävimpiä alueita ovat olleet vesistön suurimmat järvet. Lohjanjärven, Hiidenveden, Puujärven, Punelian ja Kerityn merkitys ravinnon tuottajana on ollut aikoinaan huomattava paikalliselle väestölle.

- ❖ Vesistön suurimmilla järvillä on nuottakalastus ollut yleistä ja tuottoisaa. Nuotilla on pyydetty useita kalalajeja (kuore, särkikalat, hauki, kuha, muikku) lähes ympäri vuoden.
- ❖ 1500- ja 1600-lukujen asiakirjojen mukaan oli nuottakalastus Lohjanjärvessä ilmeisesti tärkein kalastusmuoto. Nuottien ohella on vesistön suurilla järvillä käytetty jo varhain lukuisia muita pyydyksiä kuten verkkoja, rysiä, mertoja, katiskoja, pitkäsiimoja ja koukkupyydyksiä.
- ❖ Nuottakalastuksen jäädessä 1900-luvulla vähitellen pois käytöstä tulivat seisovista pyydyksistä rysät ja verkot suosituiksi ja kalastus muuttui yksipuolisemmaksi.

- ❖ Rapua on ollut Karjaanjoen vesistössä aikoinaan runsaasti (ks. esim. Rein 1944). Vuonna 1893 Suomeen kulkeutui kuitenkin rapuruttosieni, jonka aiheuttamat epidemiat romahduttivat maamme suuret rapusaaliit pysyvästi.
- ❖ Rapuruttosieni on todennäköisesti kotoisin Pohjois-Amerikasta, mistä johtuen eurooppalaisilla ravuilla ei ole lainkaan vastustuskykyä sen aiheuttamille infektioille. Ensimmäiset rapukuolemat Karjaanjoen vesistössä havaittiin vuosina 1908-1910 (mm. Arimajärvi, Vihtijärvi, Vihtijoki, Pitkäjärvi, Nummenjoki, Puujärvi ja Lohjanjärvi) (ks. Westman ym. 1973).
- ❖ Ruttoepidemiat ovat tämän jälkeen toistuneet useaan kertaan alueella. Rapuruton ohella ovat rapukantojen romahdukseen vaikuttaneet vesien luonnontilan muutokset.

Vaelluskalojen jokipyynti

- ❖ Karjaanjoen vesistön rannikon läheisyydessä asuvan väestön kalastus painottui luonnollisesti merialueelle. Kalastus oli Karjaan ja Pohjan kuntien alueilla lähinnä silakanpyyntiä Pohjanpitäjänlahdella ja sen edustan merialueella (von Koskull 1966). Merkittävä pyyntimuoto tällä alueella on ollut kuitenkin myös useiden vaelluskalojen sekä vimman pyynti Karjaanjoen alaosassa.
- ❖ Karjaanjoki oli aikoinaan huomattava vaelluskalajoki. Joesta tiedetään pyydetyn jo 1300-luvulla lohta, meritaimenta, ankeriasta ja siikaa sekä vimpaa.

- ❖ Suomen etelärannikon pienet joet ovat olleet erityisesti meritaimenen kutujokia. Muista joista poiketen ovat suhteellisen suuri Karjaanjoki sekä etelärannikkomme “jättiläinen” Kymijoki olleet pääasiassa lohen käyttämiä kutujokia.
- ❖ Lohi ja meritaimen nousivat Karjaanjokea pitkin Lohjanjärveen ja sen yläpuolisiin vesistöihin. Kutupaikkoina ovat olleet paitsi itse Karjaanjoki myös Lohjanjärven yläpuoliset virtapaikat ja nivat (esim. Karnaisten virta) (Hurme 1962 ja 1973).

- ❖ Lohjanjäven alapuolinen Karjaan-Mustionjoki oli aikoinaan hyvin vuolas ja koskinen. 1700-luvun kartoista voidaan joessa laskea olleen yhteensä 12 koski-aluetta.
- ❖ Mustion ruukkialueella on ollut seitsemän koskea, joiden jälkeen ovat seuranneet Junkarsborg, Gråströmmen, Landsbro, Billnäs ja Aminnefors.
- ❖ Kirkkojärven alapuolinen Karjaanjoki on ollut lähes yhtenä kuohuvana koskena mereen saakka (Nyberg 1980).

- ❖ Lohenpyynnillä on ollut vesistössä tärkeä merkitys. On hyvin mahdollista, että Lohjan nimi on lyhennys lohijoki -sanasta.
- ❖ Vanhassa asiakirjassa vuodelta 1382 tavataan sekä lohia— että lohio—muoto (Rein 1944).
- ❖ Seuraavat tiedot lohenpyynnin historiasta Karjaan-joessa perustuvat Jääskeläisen (1944), Kerkkosen(1945), Hurmeen (1962) ja von Koskullin (1966) kirjoituksiin sekä Åminneforsissa asuvan tekniikko Per—Olof Blomqvistin aineistoihin ja muistoihin.

- ❖ Karjaanjoella harjoitetun lohenpyynnin varhaisimmat asiakirjat ajoittuvat 1300—luvulle. Vuonna 1335 Karjaanjokilaakso Kirkkojärvestä mereen (Skavistad) lahjoitettiin kalastusoikeuksineen eestiläiselle Padisten munkkiluostarille, joka sijaitsee lähellä Tallinnaa. Munkit asuivat alueella vuoteen 1365 asti ja pyytivät joesta mm. lohta, jota he kuljettivat myös Eestiin.
- ❖ Vuonna 1407 munkkiluostari luovutti alueen Raaseporin linnanherralle. Lohenpyyntioikeus on myöhemmin ollut alueen asukkailla yhteinen, vaikka siitä 1600-luvulla toisinaan syntyi erimielisyyksiä, joista käytiin käräjiä.

- ❖ Vielä 1920—luvulla lohta kalastettiin Åminneforsissa innokkaasti pitkävartisella haavilla. Lohta oli runsaasti. Pyrkiessään koskessa ylöspäin kutualueilleen osa kaloista hyppi jopa kuivalle maalle. Työpäivän jälkeen valssilaitoksen työntekijät haavivat nousulohia kotiin särpimeksi.
- ❖ Sitä mukaa kuin Karjaanjoen kosket tulivat teollisuuslaitosten kehittyessä yhä tarkemmin padotuiksi, vaikeutui vaelluskalojen nousu jokeen. Vuoteen 1933 saakka laskettiin vielä osa Karjaanjoen vedestä ohi Åminneforsin padon, mistä johtuen joki oli lohipitoinen.
- ❖ Vuosina 1934-40 Åminneforsin alueella harjoitettiin lohen ja taimenen mädin haudontaa ja poikaskasvatusta eräiden voimalaitoksen työntekijöiden toimesta.

- ❖ Karjaanjoen lohi- ja meritaimenkannat tuhoutuivat lopullisesti, kun Aminneforsin pato uusittiin v. 1956. Tuolloin tuhoutuivat ilmeisesti myös lohen ja taimenen viimeiset lisääntymisalueet padon alapuolella.
- ❖ Joen patoamisen ohella on Karjaanjoen veden likaantuminen vaikuttanut vaelluskalakantojen tuhoutumiseen.
- ❖ Vesistön rakentamattomissa koskissa ja sivupuroissa elää kuitenkin vielä pieniä paikallisia taimenkantoja

- ❖ Lohen ja meritaimenen ohella on Karjaanjoessa esiintynyt runsaasti ankeriasta ja vimpaa. Alaslaskeutuvia vaellusankeriaita oli joessa 1900—luvun alussa ajoittain niin runsaasti, että ne vaikeuttivat Åminneforssin valssilaitoksen toimintaa tai pysähdyttivät sen kokonaan tukkiessaan turpiinit.
- ❖ Maassamme nykyisin taantunutta vimpaa on myös noussut kudulle Karjaanjokeen hyvin runsaasti. Aminneforssin alueella harjoitettiin lohenpyynnin ohella 1940—luvulle asti tuottoisaa vimman kalastusta useilla eri kalastustavoilla. Vielä viime sotien aikana Åminneforsissa saattoi olla jopa 16 venekunta yhtäkaaa vimman pyynnissä. (Hurme 1962 ja Blomqvist 1986).

Kiitos